

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

IX

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

15-16 квітня 2021 року

Матеріали

якого здійснювалася вся попередня робота. Врахування взаємозв'язків між підсистемами управління допомагає у визначенні мети та формулюванні завдань, прийнятті управлінських рішень, здійсненні контролю за працею, тощо. Вирішення завдань на кожному з етапів організаційно-управлінського процесу впливає на якість підготовки та результативність проведення самого заходу.

Список використаних джерел:

1. Менеджмент : навч. посіб. / М. М. Шкільняк та ін. Тернопіль : Крок, 2017. 252 с.
2. Процес управління та його елементи. URL : https://stud.com.ua/42583/management/protses_upravlinnya_yogo_elementi (дата звернення : 30.03.2021).
3. Етапи процесу управління. URL : <https://studfile.net/preview/5252516/page:2/> (дата звернення : 30.03.2021).

Науковий керівник: В. В. Опанасюк, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету

Валерія Ольшанська,

студентка Сумського державного університету

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УКРАЇНІ

Актуальність. Дане питання є актуальним в контексті сучасних змін у світі, що пов'язані із релігійною толерантністю. Життя людини відбувається у різних сферах життєдіяльності суспільства. Вступаючи у взаємодію з іншими людьми або групами, кожна людина ідентифікує себе з певними соціальними, економічними, політичними, релігійними та іншими групами, проявляє себе як представник тієї чи іншої групи. Приналежність до релігії у вузькому чи широкому значенні цього поняття, співвіднесення себе з певною релігійною організацією чи спільнотою, власна позиція в питаннях, що пов'язані з релігією – від фанатичного захисту до неприйняття чи несприйняття, – все це є проявами оціночного ставлення, що здатне загострювати відносини у суспільстві.

У сучасній Україні проблема толерантного ставлення до інших конфесій чи релігій базується на історичному підґрунті, тісно переплітається з політикою в національному питанні, впливає на національну безпеку. В умовах реформи децентралізації місцеві громади вирішують суперечності між прихожанами різних церков. Саме тому, правове регулювання свободи совісті та релігій, діяльності релігійних організацій і спільнот є ключовою потребою для забезпечення віротерпимості та поваги між вірянами та невіруючими, а також представниками різних етнічних і національних спільнот, у яких релігійний компонент відіграє суттєву роль.

Мета дослідження полягає у важливості порівняння актів законодавства України для виявлення тенденції до розвитку релігійної толерантності в Україні.

Визначимо такі *завдання* дослідження:

- з'ясувати сучасний стан розвитку законодавства України про релігію та церкву;
- виявити динаміку змін в аспекті вдосконалення законодавства України про релігію та церкву;
- показати можливі напрями вдосконалення законодавства України для правового забезпечення тенденції до розвитку релігійної толерантності.

Виклад матеріалу. Конституція України, ратифіковані Україною міжнародні правові акти, зокрема, Загальна Декларація прав людини, Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», окремі статті інших пов'язаних законів, а також підзаконні нормативно-правові акти регулюють релігійні відносини в Україні. Варто відзначити, що базовим для такого регулювання є Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», прийнятий Верховною Радою України 23 квітня 1991 року (*далі* – Закон) [1].

Порівнюючи прийнятий у 1991 р. початковий варіант Закону та внесені правки до нього, слід зазначити, що перший мав значну кількість недоліків. Підтримуємо думку історика В. Перевезія про те, що характер базового варіанту Закону частково можна умовно описати як загально декларативний, оскільки в Законі бракувало норм, що регулювали вже існуючі релігійні

проблеми та конфліктні ситуації. Саме тому, за весь період дії Закону в парламенті було зареєстровано кілька проєктів нового Закону, жоден із них не був прийнятий [2, с. 160], оскільки виявився гіршим за попередній, вже діючий Закон.

Вважаємо, що основна причина неприйняття цих законопроєктів полягала в тому, що за ними стояли інтереси різних церков, а відтак часто виникали суперечливі питання, що так чи інакше торкалися зацікавлених сторін.

Дійсно, висловлюючи свою позицію щодо одного з законопроєктів ще у 2002 році колишній митрополит Київський і всієї України Володимир (Сабодан) зауважував, що «Українська Православна Церква підтримає майбутній законопроєкт лише за певних умов, а саме: визнання державою особливої ролі канонічного Православ'я в історії України, в становленні та розвитку духовності і культури її народу; надання Церкві в цілому статусу юридичної особи; вилучення з чинного законодавства норми про почерговість богослужіння; повернення у власність канонічної православної конфесії всього церковного майна, яким поки що володіє та користується держава; надання права займатися виробничою та господарською діяльністю самим релігійним організаціям» [3].

Все ж вважаємо, що оновлене законодавство України про релігію та церкву заслуговує високої оцінки. Діючий Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» з внесеними до нього змінами в основному відповідає міжнародним та європейським стандартам. Окремо тут слід зауважити активність різноманітних релігійних організацій, які брали участь у процесі нормотворчості.

Поряд із цим слід звернути увагу, що зміни, внесені до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», а також вилучення з нього положень, що суперечили Конституції України все ж не повністю врегулювало наявні проблеми. Закон досі містить змістовні неточності на рівні внутрішніх суперечностей та невідповідностей міжнародним нормативно-правовим актам.

Втім, окремі юристи пропонують внести уточнення не тільки до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». Так, Л. Ярмол зазначає,

що досі актуальними залишаються його пропозиції до вдосконалення Конституції України, зокрема:

- про необхідність доповнення ст. 35 «положенням про те, що жодна релігія не може бути визнана державною» в Україні;
- конституційне закріплення принципу рівності всіх віросповідань та релігій перед законом;
- принципу світськості держави Україна;
- редагування формулювання принципу відокремлення церкви від держави та його запис у такій редакції – *«державні та комунальні заклади освіти відокремлені від церкви (релігійних організацій) та мають світський характер»* (курсив – автора), – при цьому передбачити можливість здобування релігійної освіти, тощо [4, с. 41–42].

Продовжуючи аналіз Конституції України, на нашу думку, доцільним також є узгодження ст. 35 Конституції України зі ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на предмет однотипного та не суперечливого визначення основних понять, що застосовуються в законодавстві України про релігію та церкву. Так, Конституція України (ст. 35) визнає за громадянами України «право на свободу світогляду і віросповідання» [5], а ратифікована Україною в 1997 році вже згадана нами Конвенція (ч. 1 ст. 9) визначає право кожного «на свободу думки, совісті і релігії» [6].

Крім того, Л. Ярмол пропонує внести зміни до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», зокрема:

- закріпити законодавчо право релігійних організацій створювати загальноосвітні школи поряд із релігійними, адже станом на 1 січня 2020 р. в Україні діяло 86 загальноосвітніх шкіл, заснованих релігійними організаціями у порівнянні з 16 такими школами у 2019 році;
- закріпити право на отримання релігійної освіти не лише за громадянами України, а так само за іноземцями та апатридами;
- доповнити законодавство нормою про те, що ніхто не може примушувати інших до релігійного навчання [4, с. 42].

Висновки. Право на свободу совісті та віросповідання є природним правом людини, його нормативне закріплення та регулювання має суттєве значення для розвитку релігійної толерантності. Враховуючи наведене вище, приходимо до висновку, що зміни, внесені до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» наблизили норми цього Закону до міжнародної нормативно-правової бази забезпечення прав людини, зняли неконституційні норми, врахували інтереси релігійних спільнот. Водночас, незняті суперечності між церквами та релігійними громадами, подальший розвиток їх інтересів, зміни суспільних відносин і зростання загальної тенденції до розвитку релігійної толерантності спонукають до вдосконалення законодавства України про релігію та церкву шляхом внесення змін і поправок до вже діючих нормативно-правових актів. Цінність даного дослідження полягає у тому, що його результати можуть використовуватися як у подальших розвідках, так само й для формування цілісної системи норм про свободу совісті та віросповідання, вироблення основних положень, які варто внести до законодавства України.

Список використаних джерел:

1. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-ХІІ. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 30.04.2021).
  2. Перевезій В. Новий закон про свободу совісті – засіб подолання чи загострення релігійної напруги? *Політичний менеджмент*. 2007. № 3. С. 160–169.
  3. Проект нового закону про свободу совісті недосконалий. Так вважає Предстоятель Української православної церкви. *Хрещатик*. 06 вер. 2002 р. № 13 (2143). URL: <http://kreschatic.kiev.ua/ua/2143/art/7479.html> (дата звернення: 30.04.2021).
  4. Яромол Л. В. Свобода віросповідання: позитивні тенденції та проблеми у сфері її юридичного забезпечення в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 6. С. 39–42. URL: http://lsej.org.ua/6_2020/9.pdf (дата звернення: 30.03.2021). DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-6/7>.
  5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.04.2021).
  6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 № 995_004, ратифікована Законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення : 30.04.2021).
- Науковий керівник:* В. В. Опанасюк, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету